

אונזער נשיון פלעטל

מלוקט ע"י תלמידי תלמוד תורה "בת עין" ◊ ע"ש הרה"ק מאוריטש ◊ פעה"ק צפת ת"ו

פֿרשֿת בֿשֿלח • תשע"ו ◊ גליון 165

אינטרעסאנט

שירת הים בכל יום

בסדר התפלה נתקן לומר שירת הים בכל יום בסוף פסוקי דזמרה. אך דא עקא שההרגל נעשה טבע, ולא שמים על לב גודל אמירת השבח הזה, על כן לכבוד 'שבת שירה' נביא כאן כמה נקודות לחיזוק אמירת השירה.

יזכה לאומרה לעתיד

בזוהר הקדוש" כתוב (מתורגם מלשון הזוהר): "באותה שעה כשאומרים שירת הים, מתעטרת כנסת ישראל באותו כתר שעתיד הקדוש ברוך הוא לעטר את מלך המשיח, ואותו כתר גלוף וחקוק בשמות קדושים, כמו שהתעטר הקדוש ברוך הוא אותו יום שעברו ישראל את הים והטביע את כל מחנות פרעה ופרשיו. ומשום כך צריך אדם לשים רצונו בשירה הזו. וכל מי שזוכה לה בעולם הזה, זוכה לדאות את מלך המשיח בתקוני אותו הכתר ובחגיגת כלי זינג, וזוכה לשבח שירה זו שם".

בשמחה רבה

"יכון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה בקול ובשמחה רבה, כאילו אותה שעה יצא ממצרים"⁽²⁾.

כפרת עוונות

"והוא עלוי גדול לשכינת עוזנו, ועל כן צריך לאומרה בשמחה רבה ובנעימה, ויצייר בדעתו כאילו עומד ביבשה בתוך הים והמצרים נטבעים והוא ניצול, והיא סגולה לכפרת עוונותיו כידוע"⁽³⁾. "והוא שלמות הנפש מאוד"⁽⁴⁾.

דהתחזקתם

ויאמרו לאמר מפרש החזקוני ויאמרו איש אל אחיו לאמר שנאמר את השירה הזאת בכל יום. ויש להבין זאת, בקריעת ים סוף שהיתה מן הגלויים הגדולים ביותר שקחו עם ישראל, מובן מדוע אמרו שירה, אבל מה הטעם לומר זאת בימי הסתר פנים, אשר איננו רואים את אור ה' עין בעין.

במדרש על הפסוק אז ישיר משה מביא את הפסוק תשורי מראש אמנה, וכותב המדרש: הר הוא ושמו אמנה, עד אותו ההר ארץ ישראל ממנו ולהלן חוצה לארץ, כשיגיעו הגלילות לשם יהיו אומרים שירה.

וצריך להבין, בני ישראל מתקבצים מן הגלות ובאים והולכים לארץ ישראל, האם אין נאה ונאה יותר שיכנסו לארץ ויתכנסו בהר הבית על יד בית המקדש שנירד מן השמים, ושם יאמרו השירה בשלמות, למה אומרים את השירה בגבול ארץ ישראל?

אלא מבאר המהר"ד מבעלזא, שבזמן הגאולה הרי הכל יהיה בתכלית השלמות, גלוי השכינה יהיה באפן נעלה ביותר - כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, ובני ישראל יביטו על העבר, על השנים הקשים בהם עברו צרות ויסורים, גזרות ושמדות, נסיונות קשים ופתויי היצר שהתחדשו בכל דור ודור, ובכל זאת החזיקו עצמם באמונה ולא עזבו את ה'.

משיראו זאת ויבינו פי מעכשו תחסר להם עבודה נעלה זו, של עבודת ה' מתוך החשך והיסורים, יתעורר בהם השתוקקות אדירה לחטוף עוד מעט גלות, ולומר שירה עוד טרם נכנסו לארץ.

ובזה יתבאר גם דברי החזקוני, כי בני ישראל הרגישו שמשוהו חסר בשירה שלהם, אין זה חכמה לומר שירה כשוראים גלוי שכינה גדול כזה, לכן ויאמרו איש אל אחיו לאמר את השירה הזאת בכל יום, אף בימי חשך ואפלה.

(1) פרשת תרומה דף קלא, ב.2) ספר חרדים פרק עג. (3) צפון שמיר סימן ב אות כד. (4) סידור רבי שבת.

קורץ און שארף

פֿי הַשֶּׁבַע הַשְּׂבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹקִים אֶתְכֶם. יוֹסֵף הַשְּׂבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵמוּנָה עַד שֶׁהָיוּ רַגִּילִים לֵאמֹר זֶה לֹזֵה פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹקִים אֶתְכֶם.

(נועם אלימלך)

פֿי ה' נִלְחֵם לָהֶם בְּמִצְרַיִם. ה' הַכְבִּיד לָבֶם לומר שכל המכות שהיו במצרים היה דרך מקרה, ורדפו אחריהם. וכשראו הנסים שנעשו על הים, הודו ואמרו פֿי ה' הוא שִׁנְלַחֵם לָהֶם בְּמִצְרַיִם - בעשרת המכות. (קול שמחה)

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאִים בְּיַד רַמְהָ. בתרגום: 'ובני ישראל נפקו בריש גלי', דאיתא בזוהר שבספר הזוהר יצאו בני ישראל מהגלות. וזה הרמז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאִים מהגלות 'בריש גלי' כשיתגלה תורת 'בריש' ראשי תבות ר'בי ש'מעון ב'ר 'יוחאי.

גם ידוע שהבעל שם טוב שאל את משיח אימתי קאתי מר, אמר לו לכשיפוצו מעינותיך חוצה. וזה מרוכז 'בריש גלי' כשיתגלה תורת ר'בי ישראל ב'על ש'ים אז יצאו מהגלות. (דגל מחנה אפרים)

וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה. וְהַמַּיִם (עם הכולל) בגימטריא אמונה (101), לָהֶם בגימטריא בטחון (75), שהאמונה והבטחון היו להם חֲמָה ומגן. (אמרי ברוך)

וְלֹא יִכְלוּ לְשַׁתּוֹת מַיִם מִמֶּנָּה פֿי מְרִים הֵם. לאחר הגילוי הגדול של קריעת ים סוף, חשבו שהם בעצמם בעלי השגה ואינם צריכים לקבל ממושה רבנו. וְלֹא יִכְלוּ לְשַׁתּוֹת מַיִם - מִמֶּנָּה מהרבי שלהם (לשון אמר מר) פֿי חשבו שִׁמְרִים הֵם - הם בעצמם רבי'ם. (הרבי מלובלין)

אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי. סגולת יום השבת היא שלא יצא מדבקותו בשי"ת - מקומו של עולם.

(אמרי חיים)

א טיפיע געדאנק

בזמן גדלות ימשיך על עצמו הכח גם לימי קטנות

מִי כְּמִכָּה בְּאֵלִים ה'. הו"ל דרשו את הפסוק 'מי כמכה באלמים ה', שהקב"ה רואה את רשעת הנזים ועושה עצמו כאלם ואינם מענישים על אתר. וצריך להבין מדוע אמרו זאת עכשיו, הלא עכשיו ראו עין

בעין את גודל תקפו ונבורתו של הקב"ה שעשה נקמה ברשעים, ואם כן אין שייך שבה זה לכאן. ויש לומר שבני ישראל שהיו אז במדרגה גדולה, המשיכו על עצמם אז את גודל כח אמירת שירות ותשבחות, שגם כאשר לא יראו נפלאותיו ונוראותיו של הקב"ה, יוכלו להללו ולשיר לפניו.

(מהר"ר רבי יהושע מבעלזא)

פניני בת עין

עַל יַדֵּי הַיְרָאָה יִגִּיעַ לְעֵנָה

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם. לְכֹאֲרָה אִם הִלְכוּ בִּיבֻשָׁה, לֹא הָיוּ בְּתוֹךְ הַיָּם. אֲלֹא הֵעֲנִין הוּא שְׂפָדֵי לְבָא לְבַחְיַנְתָּ יִרְאָה צָרִיךְ קֹדֶם לְבֵא לְבַחְיַנְתָּ עֵנָה, שְׂיִתְבוֹנֵן הָאָדָם וְיֵאֱמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה פֿי בְּיַד ה' נִפְשׁ כָּל חַי, וְמָה אָנוּ מָה חַיִּינוּ מָה גְבוּרַתְנוּ, וּבִלְתִּי אֵל ה' עֵינֵינוּ שִׁימָן לְנוּ חַיִּים וְכֹל אֲשֶׁר צָרִיךְ לְנוּ, וְכֹאֲשֶׁר מִתְבוֹנֵן בְּזֶה פְּמָה שְׁפָל הוּא בְּאֵמַת, מִמִּילָא נּוֹפְלַת עֲלֵינוּ אֵימָה וְיִרְאָה וּפְחַד מִגְדַּלַת הַשָּׁי"ת. לְבַחְיַנְתָּ זֶה הִגִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיבֻשָׁתָא מְצַרִּים, כְּשֶׁרָאוּ כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקְּב"ה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָ הָכָה כָּל כְּבוֹד בְּאֵרֶץ מְצַרַיִם' ש'בְּכוֹר' הִיא בְּחִינַת גְּסוּת הַרוּחַ, זֹאת הָכָה ה' וְהִגִּיעוּ לְבַחְיַנְתָּ עֵנָה. וְהֵנָּה 'הַיָּם' הוּא מֵיִם הַרְמוֹז לְעֵנָה שֶׁהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם גְּבוּהָ לְמְקוֹם נְמוּךְ, וְזוֹהוּ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָׁה כְּאֲשֶׁר עֲדוּן הָיוּ בִּיבֻשָׁה כְּכֹר הָיוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בְּבַחְיַנְתָּ עֵנָה, וּבְכוּכֹת זֶה כְּשֶׁלּוּ כָּל הַקְּטָרוּגִים וְנִקְרַע לָהֶם הַיָּם.

א טיידן דוארט

וַיּוֹשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מְצַרַיִם וְגו' אִזּוּ יִשִּׁיר מֹשֶׁה. העולם מקשים מדוע לא אמרו ישראל שירה תיכף כשיצאו ממצרים. ויש לומר שהנה איתא במסכת קידושין דעבד שברח לפני שש צריך להשלים השש שנים, אבל אם מת האדון אינו צריך להשלים. והנה ידוע שישראל יצאו ממצרים קודם הזמן של ארבע מאות שנים, אם כן הוה דינם כמו עבד שברח לפני שש וצריכים להשלים, אך כשראו שמתו המצריים אם כן אז ידעו שנשתחררו לגמרי. משום הכי לא אמרו

מעשה'לעך און מליצות

יהודי אחד שלמד חכמת הטבע והפילוסופיא, ועל פי חכמות הללו יצא לו שבאותה שעה שנבקע הים היה צריך הים להבקע על פי הטבע של הים, ואם כן מה זה הרעש מהנס של קריעת הים שאנו מאמינים. עם קושיא זו הלך במבוכה גדולה, ונסע להבעל שם טוב, כאשר בא שמה עוד קודם ששאל, הלך הבעל שם טוב לבית הכנסת וציוה לקבץ את בני העיר ודרש לפניהם, וכך אמר: בהיות כי יש שוטים בעולם ואפיקורסים שהוקשה להם מה הנס בקריעת ים סוף, אמנם עינים להם ולא יראו כי כתיב 'בראשית ברא אלהים', אלהים גימטריא הטב"ע, שהטבע בעצמו גם כן ברא הקב"ה, וזהו שדרשו חז"ל **וַיִּשֶׁב הָיִם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶת לְאִיתָנוּ** - לְתַנְאָן, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית שיבקע הים, ומאז הטביע הקדוש ברוך הוא בטבע הים שיתבקע לפני בני ישראל באותה שעה, וממילא הנס יותר גדול, כי בראשית בריאת העולם עשה הקדוש ברוך הוא טבע זו לצורך ישראל, ובראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית נברא טבע זו, ובאם לא היו ישראל צריכים ליה הנס לא היה הקדוש ברוך הוא עושה טבע זו בים.

על הפסוק **וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעַה אֶת הָעָם** שואל המדרש 'מי צווח ווי' (ויהי' הוא כמו 'ווי' קריאת צער), ומביא כמה תשובות על זה, ואחר מהם 'פרעה צווח ווי'. מבאר המשך חכמה הרי פרעה רדף את הבני ישראל ורצה לעשות הכל שלא יתרבו, אם כן למה צווח ווי כשיצאו. אלא כך דרכם של צוררי ישראל בכל הדורות, שבני ישראל נחוצים להם להשתמש בהם בתור שעיר לעזאזל לשכך חמת ההמון מלהתקומם נגד הממשלה, כל פעם שמתעורר משהו נגד המלוכה הם מסיתים את העם נגד היהודים ונותנים רשות למשחית רח"ל, ובזה מרגיעים את רוחם נגד הממשלה. וזהו שאמרו חז"ל שנצטרע פרעה ושחט ילדי ישראל, רצה לומר צרעת המרד פרוחה בממשלה ורצו לרפאות על ידי שחיטת ישראל. על כן צווח פרעה ווי, שחשב בלבו שלא טוב עשה שחסר לו כעת שעיר לעזאזל בעת שיהיה מרידה.

שירה תיכף בשעת יציאה, כי חששו שעדיין לא יצאו לחרות עולם ויצטרכו להשלים. וזהו שאמר הכתוב **וַיִּוְשַׁע ה' בְּיוֹם הַהוּא** דייקא "את ישראל מיד מצרים", שביום ההוא היתה ישועתם שלימה, ומפרש הכתוב במה היתה הישועה דוקא היום ולא קודם, משום "וירא ישראל את מצרים מת" וגו', אם כן פטורים הם מלהשלים, לכן דייקא אז אמרו שירה בשמחה רבה. (הנוחת התורה)

וַיְבֵא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל. להבין איך לאחור כל האותות והמופתים והיד החזקה התפתו לחשוב שיצליחו במלחמה. כי הם אמרו שבכח משה רבינו וכח אבותינו נעשו הנסים, לכן חשבו כי "עמלק" יוכל לנצח את משה עמרם ק'הת לזי - ראשי תבות עמלק, אך הם לא הבחינו כי הסופי תבות הוא מית"ה שבזכות אלו יש לו כח להמיתם. וזהו מה שנאמר "ראשית גוים עמלק" הם הסתכלו רק על הראשי תבות, אבל "ואחזריתו עדי אובד" בסופי התבות מרומז האבדון שלהם. (מושב זקנים לבעלי התוספות)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וַיְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מִחַה אֲמַחֶה אֶת זִכְר עֲמֶלֶק. ויש לדיקדק מאחר שכבר ציוה הקב"ה למשה שיכתוב בספר מצות מחיית עמלק, למה הוצרך גם לשום באזני יהושע בעל פה, הלא ודאי יראה יהושע מה שכתוב בתורה וכן יעשה. אך הענין הוא כי ידוע כששלח דוד המלך את יואב בן צרויה להכרית את עמלק הלך והרג רק את הזכרים והנקבות הניח בחיים, ושאלו דוד הלא כתוב מפורש בתורה "מחה תמחה את זִכְר עמלק", היינו כל זָכָרו הן הזכרים והן הנקבות, ולמה החייתה הנקבות, השיבו יואב שרבו למד עמו זִכְר עמלק' פירוש רק הזכרים. וזהו שאמר הכתוב: "כתוב זאת זכרון בספר" שבזה שיכתב מצות מחיית עמלק בספר התורה כדי שיהיה זכרון לדורי דורות, אבל לא די בזאת כי יכולים לטעות, שהרי אף שכתוב מפורש בתורה "מחה תמחה את זכר עמלק", יש עדיין מקום לטעות ולקריות זִכָר במקום זָכָר, כי בספר תורה ליכא נקודות, לכן "ושים באזני יהושע" מסור לו גם בעל פה "כי מחה אמחה" שהמחיה היא "את זִכָר עמלק" שלא ישאר מאתו שום זכר ולא טעמה לקרוא זָכָר. (קול אליהו)

תור הזֶהָב (ג)

תלמידי החכמים שהתאספו לצפת מפזורות הגולה, הגלו בה את קרן התורה, עד שגם פרנסי העיר הפירו בחשיבות התורה ולומדיה. וכה מתאר זאת מרן רבנו יוסף קארו: "והיו פרנסי'ה ומנהיגי'ה מתנהגים כהגן לשאת במשאא העם העניים והאביונים ולומדי התורה... מסים וארנוניות לא עלה על לב שום אדם לטול ממי שתורתו קבע

ומלאכתו עראי, ותמיד כבוד התורה ואימתה מטלת על פרנסי ומנהיגי העיר הנזכרת, ולא היו עושים שום דבר עד שהיו נמלכים בחכמים הרבנים הזקנים, על פיהם יצאו ועל פיהם יבאו".

האיש משה

אחד מגדולי צפת באותו הדור היה רבנו משה ברבי יוסף מטראני - המב"ט. נולד בשנת ר"ס בשאלוניקי לאביו שהיה מגולי ספרד. בשנת רפ"א עלה לצפת, ולמד בישיבת רבנו יעקב בירב²

והיה לתלמידו החביב והמבוקש³, אחר כך היה חבר בבית דינו.

רבי משה הוא האיש אשר זכה לראות את כל תקופת תפארתה של צפת, עד שנת פטירתו בכ"ג ניסן ש"ם. ספרו שו"ת מב"ט הוא מקור נכבד לדלות משם ידיעות על אותה תקופה נפלאה.

יאירו שבעת הנרות

באותה תקופת הוד התקבצו תלמידים מכל גולת ישראל לישיבות צפת, יהודים רבים מכל תפוצות ישראל עלו והתיישבו בה, יוצאי כל מדינה ומדינה התארגנו לקהלות, ותקנו על זה תקנות. וכה מספר המב"ט⁴: "גם בבתי כנסיות שנבנו בכל אלו השנים, אשר נפרדו כל איש ואיש ללשנתם, ועשינו תקנות בכל הקהלות יצ"ו על כל הבאים מחוץ לארץ מדי שנה בשנה, ממלכות תוגרמא [=תורקמא] ומלכיות אחרות, שכל אחד ילך לבית הכנסת של בני לשונו, כדי שמתוכם יתפרנסו ויחסו עניי עם בני הלשון ההוא.

ומפני כי הספרדים מגרוש ספרד הם רבים משאר כל לשון ולשון משאר הלשונות, הצרכו להם שתי בתי כנסיות אשר כנו שמם 'קהל גדול'⁵ ו'קהל בית יעקב'... ואני מנהיגי מיום היותי מרביץ תורה בקהל 'בית יעקב' זה לי נ' שנה, משנת הרפ"ה עד תחלת שנת השל"ה אשר באה אלינו לשלום..."

פתח בית הכנסת 'הצדיק הל'ן'

באגרת תוכחה לאחד שלא רצה לקבל עליו את הדין, כותב הוא בתוך דבריו כלשון הזה: "מה הנה שבע ככשות האלה, צאן מרעית ה' אשר הצבנו לבדנה", מלשון זה אפשר לשער כי שבעה קהלות קדש היו בצפת⁷, ועל כלנה היתה בית דינו של מהר"י בירב, שכל הקהלות היו כפופים תחתיו. מי הן שבע הקהלות? על כך במאמר הבא אי"ה

6 ב'ספר החזיונות' לומרונו רבי חיים ויטאל חלק ב אות י, מביא 'בית הכנסת של ארגון' (ארגון היא חבל ארץ בספרד), אויל היא הנקרא 'בית יעקב'. בית כנסת של ארגון הוא המכונה 'בית כנסת הצדיק הל'ן' בו קבור רבי יוסי הבנאי (שבחי ירושלים). בגליון 159 כתבנו שנטעות נקרא שמו 'הצדיק הל'ן' על שם רבי יוסי סראגוסי [הנקרא הצדיק הל'ן על שם מעשה התרגולים]. אך אפשר להעלות השערה כי אויל רבי יוסי סראגוסי היה מתפלל בבית כנסת זה [סראגוסי' היא בית ארץ ארגון] ולזכרו נקרא 'הצדיק הל'ן'.
7 כך משער הפותח בספר 'צפת' (ח"א עמ' קיד), ומסתמך גם על דברי מרן בבית יוסף (שהובאו במאמר הקודם): "גלה על ראשה ושבעה נרותיה מאירות אל עבר פניה".

1 שו"ת 'אבקת רוכל' סיון א' בענין פרנס קדש שקם בצפת ורצה לשנות סדרים קדמונים, ע"ש.
2 שפכר הגיע לצפת בשנת רע"ח ויחד בה את ישיבתו, אחר כך עבר לדמשק, וחזר לצפת בשנת ר"צ.
3 עד שהגיע רבנו יוסף קארו נחשב הוא שני לרבו המהר"י בירב.
4 שו"ת מב"ט חלק ג סיון מח.
5 הוא ככל הנראה 'בית הכנסת אבוב', שם שוכן כבוד ספר תורה מכתב ידו של רבנו יחזקאל אבוב רבו של מהר"י בירב, שהביאו גולי ספרד עמם, ויתכן להניח ששם התפלל מהר"י בירב עצמו וזה היתה ישיבתו הגדולה, שהיתה הישיבה המרכזית בצפת.